

بسم الله الرحمن الرحيم

تفسیر ترتیبی قرآن کریم

سورہ های (حمد و مَعَوَّذَاتِ نَاسِ، فلق و توحید)

(جلد اول)

۲۰۸۰۰۹۵

نویسنده :

دکتر محمدعلی لسانی فشارکی

سرشناسه : لسانی فشارکی، محمدعلی،

عنوان و نام : تفسیر ترتیبی قرآن کریم/

وضعیت ویراست : ویراست ۱

مشخصات نشر : تهران، فیض کاشانی، ۱۳۹۷.

شابک دوره : 978-964-403-262-2

ج ۱ : 978-964-403-261-5

یادداشت: کتابنامه :

ج. ۱. سوره‌های حمد و معوذات (ناس، فلق، توحید)

موضوع : قرآن. برگزیده‌ها - - ترجمه‌ها

مبندی کرده : ۹۸BP / ۷۵ت ۱۳۹۷

«حق چاپ محفوظ و مخصوص مؤلف است»

تفسیر ترتیبی قرآن کریم

«سوره‌های حمد و معوذات»

(جلد اول)

نویسنده: محمدعلی لسانی فشارکی

مترجم: فیض کاشانی

چاپ و صحافی: کلبه فرهنگ

چاپ: بهار ۱۳۹۷

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، پیچ شمیران، خیابان صفی‌علیشاه، بعد از چهارم

هدایت، پلاک ۱۱۶ - ۱۱۴

شماره تماس: ۷۷۵۲۸۷۹۳ - ۷۷۵۲۳۰۰۹

ISBN: 978-964-403-261-5

شابک جلد اول: ۹۷۸-۹۶۴-۴۰۳-۲۶۱-۵

ISBN: 978-964-403-262-2

شابک دوره‌ای: ۹۷۸-۹۶۴-۴۰۳-۲۶۲-۲

فهرست مطالب

- فصل اول: تفسیر سوره فاتحه الكتاب (حمد) ۱۱
- تفسیر معناشناختی حمد و سوره ۱۲
- معناشناسی قرآن ۱۲
- اهمیت فاتحه الكتاب ۱۳
- " حمد نماز " و " حمد قرآن " ۱۴
- بحث «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» ۲۰
- «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» ۲۲
- الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۲۷

روش صحیح نماز و قرآن خوانی ۴۹

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۵۱

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ۵۲

مفهوم أم الكتاب ۵۹

مَا لَكَ يَوْمَ الدِّينِ - إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۶۶

فصل دو : مقولات : تفسیر سوره های ناس، فلق و توحید ۷۳

ارکان اربعه آموزش قرار ۷۴

روش ارتباط با قرآن ۷۶

تأیید پیامبر بر تفسیر مفرقاتی ۷۶

سوره ناس ۷۹

معنای "رب" ۸۴

معنای "ملک" ۸۶

معنای "اله" ۸۷

معنای «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ (۱)»

مَلِكِ النَّاسِ (۲) إِلَهِ النَّاسِ (۳) ۹۰

مفهوم «وسوسه» و «خناس» ۹۹

«الَّذِي يُؤَسِّسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ - مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ» ۱۰۱

مفهوم «معوذات» و «معوذتین» ۱۰۶

فعال شدن سوره «ناس» در جامعه ۱۱۰

پیام سوره‌های «حمد» «ناس» «فلق» «توحید» ۱۱۳

مفهوم «غاسق» ۱۱۸

سر چیست؟ ۱۱۹

«نار» چیست؟ ۱۲۰

مفهوم «الْأَنْتَانِي الْعَقْدِ» ۱۲۵

حمد و سوره ۱۲۶

مفهوم چهار قل ۱۲۷

اسامی سوره توحید ۱۲۹

مؤلفه‌های معناشناسی ۱۳۱

معناشناسی سوره قُلْ هُوَ اللَّهُ ۱۳۰

سوره قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، خاتمه‌ی قرآن ۱۴۰

معناشناسی (صمد) ۱۴۲

ارتباط سوره توحید با سوره مسد ۱۵۸

ارتباط سوره نصر با سوره کافرون ۱۵۹

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم. الحمد لله رب العالمين. الرحمن الرحيم.
وصلى الله على من ختم به النبيين، وارسله رحمة للعالمين، وعلي
اهل بيته الطيبين

طرح آموزش قرآن به روش اسوه حسنه، که همان تفسیر ترتیبی
را می‌توان به قول کلام الله است، به نحوی گویای مهم‌ترین و زیباترین
جمله قابل درک و محسوس از اعجاز قرآن کریم است، چرا که هیچ
کس نمی‌تواند به روشی یافت نمی‌شود که اگر از ابتدا به انتها و نیز از انتها به
ابتدا آن را بخواند در هر دو روش، هیچ تفاوتی در معنا، غایت و
وحدت در افکار و معانی نهایی در آن نباشد.

عموم مسلمانان از این ترتیب اعجاز آمیز قرآن کریم، بی اطلاع و
غافل‌اند، تا آنجا که این عفلت آسیب‌های فراوانی را به جهان اسلام
وارد نموده است.

این مهم قابل ذکر است که، موفقیت در پژوهش و آموزش و
حتی در بازنگری و تثبیت مفاهیم قرآن که با روش از آخر به اول
بسیار چشم گیر خواهد بود.

توصیه می‌شود که اگر قرآن آموزان صد آه روش پژوهش در
قرآن را دارند بهتر است که حتماً از مسیر آخر به اول قرآن، وارد سیر
پژوهشی گردند، اما در غیر این صورت دیگر الزامی به رعایت آن
وجود ندارد. یعنی می‌توانند در اهدافی غیر از آموزش پژوهش،
مانند ختم قرآن از همان ابتدای قرآن مسیر قرائت خود را تا انتهای
پیش ببرند.

در روند روش ترتیبی آخر به اول قرآن کریم، به هر سوره، چند
لغت اضافه می‌شود، تا آنجا که وقتی قرآن آموزان سوره‌ها را
می‌آموزند، هم زمان با لغات، معانی و تفسیر آیات نیز آشنا می‌شوند.
قرآن کریم از گذشته همواره دو ترتیب داشته است:

۱. عم جزءها، مهم‌ترین و مشهورترین سند جزوه‌ی آموزشی قرآن کریم است، که به ترتیب از ناس تا عم یتساءلون است. عم جزءها با خطی درشت نوشته می‌شوند، و برای آموزش افراد مبتدی استفاده می‌شود. همواره در ابتدای عم جزءها سوره فاتحة الكتاب، به عنوان یک وجوب اجباری و مؤکد قرار داشته و دارد و سپس بلافاصله بعد از آن، سوره ناس تا سوره نباء قرار دارد.

۲. سند بعدی، کتاب های تفسیری است که از آخر قرآن نوشته شده مانند: تفسیر نوین جزء ۳۰، نویسنده محمدتقی شریعتی. تفسیر العزیز که بسیار نایاب است و گزیده‌های بسیار جالبی دارد، و تفسیر شیخ محمد عبدو، که تنها تفسیر جزء ۳۰ را داشته و مقداری هم از این قرآن گفته است. عده‌ای نیز اذعان نموده‌اند که به دلیل اهمیت جزء آخر قرآن کریم و ترس از آنکه شاید عمرشان کفاف ندهد، جزء آخر قرآن را تفسیر کرده و سپس از اول قرآن، تفسیر خود را پی گرفته‌اند. یا نرادی چون، شیخ محمد صادقی تهرانی که تفسیرشان را از آخر قرآن به اول شروع کردند اما هنگام چاپ از اول به آخر چاپ گردید.

آنچه امروزه ضرورت دارد توجه به ترتیب آخر به اول قرآن است، که باید به صورت صد در صد انجام گیرد. اولین سوره در هر حال سوره الفاتحه است و بعد از آن سوره ناس. سوره ناس اولین سوره آموزش تفسیر ترتیبی است؛ اما در شماره‌گذاری اول سوره حمد و سپس سوره ناس و نهایتاً سوره بقره به عنوان ۱۱۴ است.

می‌بایست در فرهنگ عمومی بر این مسأله به قدری اصرار کرد تا برای همگان به صورت امری مهم و حیاتی نهادینه شود که قرآن به عنوان یک اعجاز، دو ترتیب را به شکل همزمان دارد. یعنی هر سوره‌ای از قرآن یک شماره‌ای از اول به آخر دارد و یک شماره‌ای از آخر به اول، مانند سوره قصص، که در ترتیب اول به آخر سوره هشتم است و ترتیب آخر به اول سوره هشتاد و هشت. در هر صورت که

سوره حمد را اول یا آخر قرآن بگذاریم، شماره‌های سوره قصص باز همان می‌شود (۸ یا ۸۸).

از طول ۱۴ قرن گذشته تاکنون، همواره تفسیر ترتیبی از اول به آخر قرآن کریم بوده، اما کار ما در این کتاب، از آخر به اول خواهد بود. یکی از خسارت‌های عمده که جهان اسلام بابت ترتیب اول به آخر با آن مواجه شده این است که، مفسران بزرگ به سوره‌های آخر قرآن (که در واقع سوره‌های اول قرآن هستند) باید پایه‌های علم قرآن و اساس فرهنگ و تفسیر قرآن را تقدیم جهان اسلام کنند؛ اما چون آن‌ها کار بودند معطل ماندند، یعنی مطالبشان را از قبل گفته بودند و مطلب مهمی نداشتند. از جمله علامه طباطبائی که تفسیر خود را با این کمک و دستیار انجام دادند، حال اگر این افراد نابغه از همان ابتدا تفسیر جزء آخر قرآن شروع می‌کردند، تفسیرها بسیار بیشتر از این می‌شد، غنی‌تر می‌شدند.

حقیقتاً اگر تفاسیر ما ماند مجمع‌البیان، از آخر قرآن نوشته می‌شدند، اکنون می‌توانستیم شاه وجود منابع بسیار مفیدتر و کارسازتری از مفسر عالی نام باشیم. ولی امروز صد حیف که خسارت‌زده شده‌ایم، اینجاست که قرآن متذکر شده است که: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ» (خداوند معنادار است).

یکی از گرایش‌های تفسیر ترتیبی که در تفسیرهای دیگر مفقود است همین جنبه‌های عملی و عرفانی‌اش است که دائماً باید مراقب بود که اسوه حسنه در فضای تفسیر، ترویج شود.

تفسیر صرفاً شرح عبارات و آیات نیست، همه جا صحبت به عمل تفسیر شده و جاری شدن تفسیر و فهم قرآن در زندگی اجتماعی تدبیر در قرآن - به همین دلیل گفته می‌شود: آموزشی پژوهشی؛ آفرینش، یعنی تدبیر، یعنی هنگامی که حرف آیات می‌شود، مخاطب صرفاً شنونده نیست، بلکه ذهن و روحش در حال پژوهش است و حتی خود مفسر وقتی صحبت می‌کند، تنها یک سخنران نیست بلکه او نیز در حال پژوهش و آموزش هست - یعنی همزمان هم مفسر و هم

مخاطب در حال آموزش و پژوهش هستند و سیر آموزش و پژوهش را با هم طی می کنند.

تفسیر ترتیبی که در این کتاب ارائه می شود، تفسیر مفرداتی است. یعنی یکی از محورهای اساسی آن این است که از هیچ سوره‌ای نمی‌گذرد، مگر اینکه یک یا چند کلمه یا ترکیباتش مورد بحث قرار گیرد. زیرا تنها روشی که در تفسیر قرآن، تأیید اسوه حسنه را دارد، عمین است.

این کتاب حاصل گزارش پالایش شده شش کارگاه آموزشی و پژوهشی ۴ ساله (از مجموعه ۳۰ کارگاه)؛ سلسله مباحث تفسیر نیبی قرآن کریم در سوره های حمد، ناس، فلق و توحید است. که با ارائه استاد احمد، توانا دکتر محمد علی لسانی فشارکی در مؤسسه قرآن و عترت تسنیم البرز شهرستان کرج برگزار گردیده و می تواند برای عده‌مندی به دانش و پژوهش و تحقیق، رهاوردی بس سودمند باشد و دانش‌پرهان با کاوش‌ها و کوشش‌هایی که خود خواهند کرد، بتوانند از محاسن همان اوقات به مبانی و اصول تدبر و معنائشناسی در اسوه‌ی حمد، بیابند. هر چند که این کتاب شروعی است برای کاری مدام در تفسیر ترتیبی قرآن از آخر به اول، به گونه‌ای هدفمند و روشمند تا به دستاوردهای بزرگ نائل آیند.

ربنا لاتزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا و هب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب.

«مؤسسه قرآن و عترت تسنیم نور البرز»

رمضان المبارک ۱۴۳۹ = خردادماه ۱۳۹۷

Daroighoranalhorz@yahoo.com